

Almanya'daki Suriyeli Mültecilerin İltica ve Uyum Süreçleri¹ İhsan ÇETİN²

Öz

Artan küresel eşitsizlik, siyasi istikrarsızlar ve diğer sebeplere bağlı olarak, göçmen ve mültecilerin yoğunlukla oluşturduğu uluslararası göç hareketleri günümüz sosyal bilimlerin başlıca konularından biri haline gelmiştir. Bu makale ülkelerinde 2011'den bu yana devam eden şiddetli iç savaş sebebiyle Almanya'ya sığınmış Suriyeli mültecileri incelenmektedir. Bu bağlamda, sığınma başvuruları süreçleri, ülke tercihleri, yerleşme gibi iltica süreci aşamaları ilk olarak irdelenmektedir. Ardından, Alman toplumuna uyum süreçleri, dil öğrenim becerileri, işgücüne katılmaları, sosyal ve kültürel değişimleri, aile birleşimleri, kadının statüsü konuları analiz edilmektedir. Son olarak, Suriyelilerin Almanya'da kalıcılığa ihtimalleri ve eğilimleri tartışılmaktadır. Tartışmalar küresel yerinden edilmiş nüfus olgusu ve mülteci akını gibi üst başlıklar bağlamında yapılmaktadır. Makalede yapılan tartışmalar yazar tarafından Suriyeli mülteciler üzerine Almanya'da gerçekleştirilen saha çalışmasına dayanmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Suriyeli mülteciler
Almanya
mülteci krizi
yerinden edilmiş nüfus

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 21.12.2021

Kabul Tarihi: 31.01.2022

Doi:
10.20304/humanitas.1039470

Asylum and Integration Processes of Syrian Refugees in Germany

Abstract

Due to increasing global inequality, political instability and other reasons, international migration movements, which are mostly composed of immigrants and refugees, have become one of the main topics of today's social sciences. This article examines Syrian refugees who have taken refuge in Germany due to the ongoing civil war in Syria since 2011. In this context, I examine topics such as asylum application, country preferences, asylums process stages, settlement steps firstly. Then, I analyze integration processes of Syrians with German society, language-learning skills, labor-force participation, social and cultural changes, family reunifications and status of women. Finally, I discuss the possibilities and tendencies of Syrians for remaining permanent in Germany. The arguments are made within the context of the globally displaced population and flows of immigrants and refugees around the world. Analyses made in the article are based on the field study conducted by the author on Syrian refugees in Germany.

Keywords

Syrian refugees
Germany
refugee crisis
displaced people

About Article

Received: 21.12.2021

Accepted: 01.01.2021

Doi:
10.20304/humanitas.1039470

¹ Bu makale TÜBİTAK 2219 destek programı çerçevesinde Almanya Freiburg Üniversitesi bünyesinde yapılan araştırmadan elde edilen bulgulara dayanmaktadır.

² Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Tekirdağ/Türkiye, icetin@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1060-8979

Giriş

Suriyeli mülteci akını 2014 ve 2017 yılları arasında kitlesel bir boyut kazanmış ve Avrupa ülkelerinin bu göç akını karşısında yaşadıkları bocalamaya bağlı olarak gündemin ilk sıralarına tırmanmış olması, bu olgunun küresel düzeyde ilgi uyandırmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda, Suriyelilerin uzun mesafeli kitlesel göç hareketi bağlamında mülteci göçüne yeni bir boyut kazandırdıkları ifade edilebilir. Göç hareketlerinde başlıca varış noktası olarak tercih ettikleri Almanya bu konuda yapılacak araştırma çerçevesinde ideal ülkelerden birini oluşturmaktadır. Saha çalışmasına dayalı yaptığımız araştırmada 2018-2019 yılları arasında Freiburg çevresinde bulunan Suriyeli mültecilerle derinlemesine görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler neticesinde derlenen bilgiler “anlama” düzeyinde analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Yaklaşık 20 derinlemesine görüşmenin yapıldığı saha çalışması sırasında görüşmeciler bazen sokakta rastgele bulunarak, bazen kaldıkları kamplarda ziyaret edilerek ve bazen de kartopu yöntemiyle başkalarının referansı ile gidilerek tespit edilmiştir.

Kavram karmaşasının önüne geçmek amacıyla makalede geçen mülteci, sığınmacı ve uyum kavramları kısaca şu şekilde tanımlanabilir. Mültecilik statüsü 2. Dünya Savaşının yarattığı yıkım neticesinde Birleşmiş Milletler tarafından 1951 yılı Cenevre Sözleşmesi kapsamında tanımlanmıştır. Tanıma göre:

1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.³

Bu tanım daha sonra 1967 Protokolüyle güncellenerek barındırdığı zaman sınırlaması kaldırılmıştır.⁴ Türkiye’de mevzuatta mültecilik statüsü Birleşmiş Milletlerin tanımına paralel olacak şekilde, fakat 1967 Protokolüne konulan “coğrafi çekince” şerhi sebebiyle yalnızca Avrupa ülkelerinden iltica eden bireyleri kapsayacak şekilde tanımlanmıştır. 6458 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 61. Maddesinde mülteci şu şekilde tanımlanmıştır:

Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle

---

³ 1951 Cenevre Sözleşmesinin tam metni için; <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>

⁴ 1967 Protokolünün tam metni için; <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/multecilerin-hukuk-statusune-iliskin-1967-protokolu.pdf>

korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir”⁵ (mevzuat.gov.tr).

Mültecilik koruması altında yer alan bir birey en başta yaşam hakkı olmak üzere iltica ettiği topraklarda yeni bir yaşam kurabilmesi için çalışma, sağlık, eğitim gibi temel haklara sahip olur. Bu haklar elbette ülkelerin sosyal politikalarına göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Sığınmacı ise mültecilik tanımı kapsamında can güvenliği sebebiyle vatandaşı olduğu ülkeyi terk etmiş ve iltica ettiği ülkeye veya üçüncü bir ülkeye koruma başvurusu yapmış, fakat başvurusu henüz sonuçlanmamış kişiye denir (unhcr.org/asylum-seekers.html). Ulusal mevzuatta ise sığınmacı “Şartlı Mülteci” statüsü kapsamında tanımlanmıştır. Buna göre şartlı mülteci;

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir. (bk. Dipnot 4).

Entegrasyon ise sosyal bilimlerde, üzerinde uzlaşmış net tanıma sahip bir kavram olmamıştır. Kimi tanımlarda bu kavram yeni gelenlerin ev sahibi toplumla uyumlu yaşamalarının koşul ve imkanlarının sağlanması olarak tarif edilirken, kimi çevreler entegrasyonun gerçekte asimilasyonla çok yakın bir tanıma sahip olduğunu iddia etmektedir (Boemrad ve ark, akt. Bartram, 2017). Entegrasyon çok boyutlu ve çift taraflı bir süreçtir. Çok boyutluluğu en temelde sosyal, ekonomik, kültürel ve politik boyutlarını ilgilendirmektedir. Sözelimi, göçmen ve mültecilerin iltica ettikleri ülkenin ulusal dilini öğrenmeleri, geçimlerini kendi başlarına sağlayabilmeleri için işgücüne katılmaları, suça bulaşmamaları gibi davranışlar entegrasyonun başlıca şartlarını oluşturmaktadır. Çift taraflı olması ise ev sahibi toplumun yeni gelenleri kabule, buna karşın göçmen ve mültecilerin ise ev sahibi toplumla uyum içinde birlikte yaşamak için asgari hazırbulunuşluğa sahip olmasıyla alakalı bir durumdur. Bu iki koşulun

---

⁵ 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun tam metni için; <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>

sağlanamadığı bir ortamda yeni gelenlerin sonradan dahil oldukları toplumla aidiyet kazanmasının güçleşeceği ve bunun neticesinde göçmen ve mülteciler ile ev sahibi toplum arasında sosyal ve mekânsal ayrışmanın yaşanacağı ifade edilebilir.

2015 yılı Avrupa'ya yapılan düzensiz göç için bir kırılma noktasını ifade eder. Bu yıla kadar Türkiye bağlamında Avrupa'ya geçişlerde daha çok Trakya üzerinden Bulgaristan ve Yunanistan sınırları rağbet görüyor iken, bu yılda Ege sahillerinden Yunanistan adalarına geçiş ana güzergâh haline gelmiştir. Bu geçişler özellikle 2015 yazında tepe noktasına ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre 2015 yılı içerisinde 1 milyonun üzerinde göçmen ve mülteci Avrupa topraklarına ulaşmıştır ve bunların yaklaşık 800 bini Türkiye'nin Ege Denizi sahillerinden Yunanistan'a geçenlerden oluşmuştur (UNHCR, 2015, s. 5). Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine geçişler AB ve Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul Antlaşmasının⁶ neticesinde Mart 2016'dan itibaren azalmaya başlamıştır. Suriye'de iç savaşın başladığı 2011 yılından 2019'a kadar Avrupa'ya 2 milyonun üzerinde sığınmacı ulaşmıştır. Mülteci krizinin yaşanmasından önce 2014 yılı başında tüm Avrupa devletlerinde bulunan sığınmacı sayısı 626 bin iken (ec.europa.eu, 2019), bu rakam 2018 yılı itibarıyla 2,5 milyon civarına ulaşmıştır (UNHCR, 2018b, s.14).

Mülteci krizi olarak adlandırılan bu göç akını süresince yığınların botlarla karşıya geçtiği, kitleler halinde dağ, bayır, patika yolları aşarak Batı Avrupa'ya doğru azimle gerçekleştirdikleri yürüyüşlerini konu edinen haberler, fotoğraf ve videolar, bu meselenin Avrupa kamuoyunda üst sıralara yerleşmesine sebep olmuştur.

2015 göç hareketinde Avrupa ülkeleri arasında iltica başvurularının kabulü konusunda Almanya ve İsveç'in diğer ülkelere göre daha olumlu bir politikayı benimsedikleri ifade edilebilir. Bu sebeple de sığınmacıların en fazla başvurdukları ülkeler bunlar olmuştur. Örneğin, 2015 yılı sonunda Almanya'daki mülteci sayısı 316.000 iken bir yıl sonra bu rakam 669.500'e çıkmıştır. Bu yılda Almanya'ya iltica başvurusunda bulunanların uyruklarına göre dağılımında ise 375.100 nüfusla Suriye'den gelmiş olanlar en üst sırada bulunmuşlardır. Bunların ardından sırasıyla Irak'tan gelmiş olanlar 86.000, Afganistan'dan 46.300, Eritre'den 30.000, İran'dan 22.900 ve son olarak Türkiye'den gelmiş olanlar 19.100 şeklindedir (UNHCR, 2016, s. 15).

AB üyesi ülkeler arasında mülteci nüfusundaki artışın en fazla yaşandığı ülke Dublin Anlaşmasını askıya alıp böylece iltica başvurularının yapılmasının önünü açan Almanya'da

---

⁶ Anlaşmanın ayrıntılı açıklaması için bk. https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa

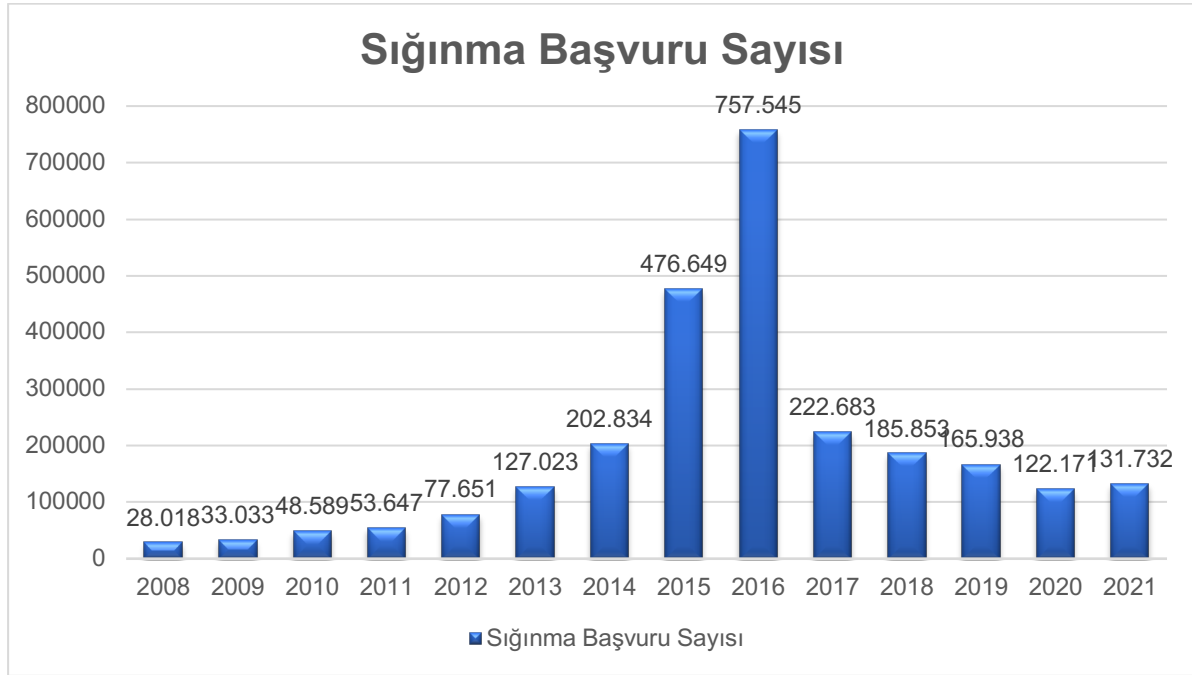
yaşanmıştır. 2016 sonunda mülteci nüfusu %45'lik artışla 970,000'e ulaşan ülkede bu nüfusun büyük ağırlığını Suriye'den gelenler (496,000) oluştururken, bunların dışında sırasıyla Irak (130,600), Afganistan (104,400), Eritre (49,300), ve İran (38,300) uyruklu sığınmacılar da mevcuttur (UNHCR, 2017, s. 14).

2020 yılı itibariyle Avrupa ülkelerinde en fazla mülteci barındıran ülkeler sırasıyla; Almanya 1.210.636, Fransa 4436.100, İsveç 248.425, Avusturya 141.866, İtalya 128.033, İspanya 103.679 ve Yunanistan 103.136 şeklindedir (Worldbank 2020).

Almanya'ya Sığınma Başvuruları

Gelişmiş ekonomisine bağlı olarak istihdam olanaklarının cezbettiği ekonomik temelli göç hareketlerinin yanı sıra, Almanya uluslararası koruma konusunda sunduğu imkanlar sebebiyle de sığınma başvurusu yapılan başlıca ülkelerden biri olmuştur. Sığınma başvuruları ilk kez 1980'de 100 bin sınırını aşmıştır. Bu artışta 12 Eylül Darbesi sonrasında Türkiye'den gidenlerin büyük bir payı bulunmaktadır. Diğer bir artış 1990'ların başında görülmüş ve 1992'de 400 bin sınırını geçerek rekor kırmıştır. Kitlesele halde yaşanan bu sığınmacı akını dağılan Yugoslavya sonrasında balkanlarda yaşanan iç savaşlardan kaynaklanmıştır. Bu tarihten sonra 2008'e kadar sığınma başvurularında kesintisiz bir azalma yaşanmıştır.

Ancak Suriye'de iç savaşın patlak verdiği 2011 yılından itibaren Almanya'ya sığınmacı başvurularının hızla artmaya başlamış ve rekor 2016 yılında kırılmıştır. Bu yıl içinde Avrupa'ya 1 milyonun üzerinde iltica göçü yaşanmış (UNHCR, 2017, s. 2) ve bunların 745 bini Almanya'ya sığınma başvurusunda bulunmuştur. Bu sayıyla o yıl içinde Almanya diğer Avrupa ülkeleri arasında en yüksek sayıda sığınmacı kabul eden ülke olmuştur. Almanya'nın bu konuda diğer Avrupa ülkeleri arasındaki liderliği diğer yıllarda da devam etmiştir. 2020 yılı itibariyle Almanya 1,2 milyon mülteci sayısıylA Avrupa'da birinci, dünyada ise beşinci sırada bulunmaktadır (UNHCR, 2020, s. 2).

Şekil 1. 2006-2021 yılları arası Almanya'ya sığınma başvuruları dağılımı. (Statista, 2021)

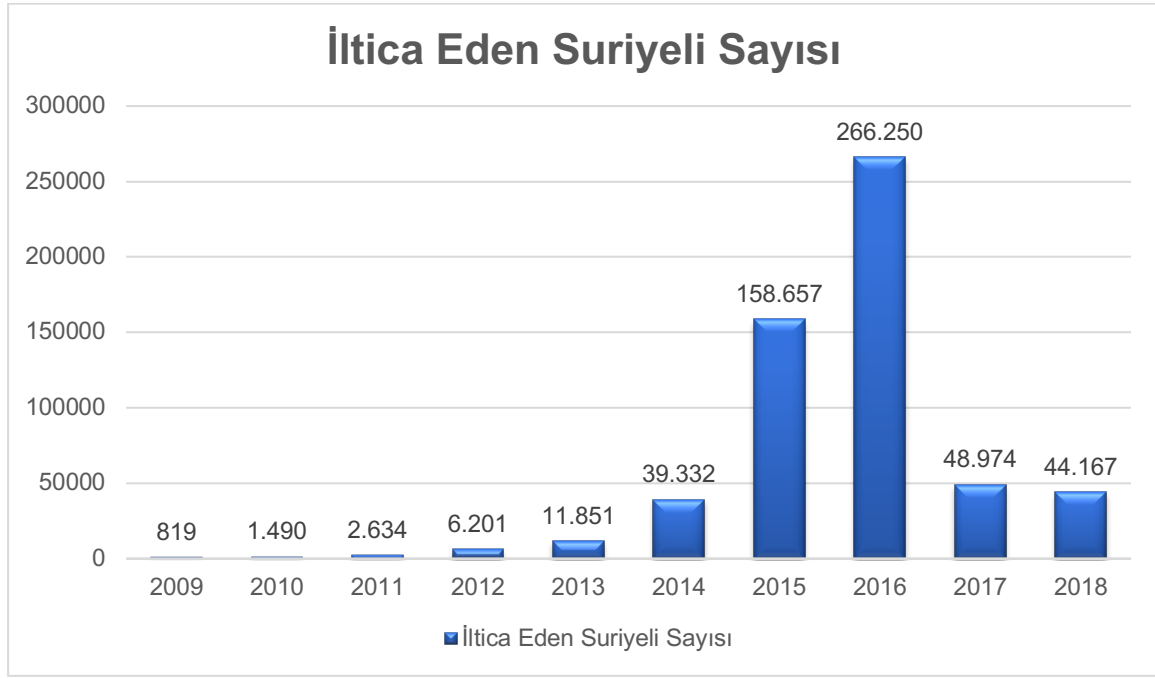
2017'de sığınma başvuruları hızla düşerek 222 binde kalırken, 2018'de 185 bine gerilemiştir. 2021 yılı Ekim ayı itibariyle bu sayı 131 bin civarındadır (bk. Şekil 1). Bu azalışta en büyük pay AB ve Türkiye arasında 2016 yılında imzalanan Geri Kabul Anlaşmasına aittir. Bu tarihten sonra Türkiye'nin özellikle Yunan Adalarına geçişlerde daha sıkı kontroller uygulaması Avrupa'ya iltica göçünü hızla azaltmıştır.

Almanya'da Suriyeli Mülteciler

2020 yılı istatistiklerine göre Suriyelilerin Almanya'daki nüfusu 818.000 olarak kaydedildi. Bu sayıyla ülkedeki en büyük mülteci grubunu oluşturmaktadırlar (de.statista.com, 2020). Suriyeli mültecilerin Avrupa'ya yaptıkları göç hareketi ağırlıklı olarak Yunanistan üzerinden, en yoğun 158.000 ile 2015 ve 266.000 ile 2016 yıllarında gerçekleşmiştir. (bk. Şekil 2).

2017 rakamlarına göre Almanya'daki Suriyelilerin 280.000'i kadın, 420.000 kadarı ise erkeklerden oluşmaktadır. Kültürel kimlikleri bağlamındaki dağılımları ise oldukça çeşitlilik arz etmektedir. 2017 yılı göç istatistiklerine göre Suriyelilerin %63'ü Arap, %30'u Kürt, %5'i Arami ve %1'i Filistinlidir. Dinsel kimliklerine göre ise %88'i Müslüman, %4'ü Hıristiyan, %3'ü Yezidi ve %5'i diğer inanca mensuptur (Worbs ve ark., 2019).

Avrupa'ya ulaşmayı başaran Suriyeliler başlıca Almanya ve İsveç'e sığınma başvurusunda bulunmuşlardır. Diğer AB üyesi ülkeleri arasında neden Almanya'nın tercih edildiği birkaç faktörle açıklanabilir.

Şekil 2. 2009-2018 arası Almanya'ya iltica eden Suriyeli sayısı. (Bamf, 2018).

Neden Almanya?

Sığınma başvurularında Almanya'nın neden öncelikli tercih edilen bir ülke olduğu birkaç etkenle açıklanabilir:

Birinci olarak, Almanya'nın 2014 yılında göç ve iltica politikasında yaptığı değişiklik ve buna bağlı olarak sığınmacı kabulü sayılabilir. 2015 yılında mülteci akının en yoğun olduğu dönemde Almanya Başbakanı Angela Merkel ülkesinin göç politikasını değiştiren bir karar aldı. "Biz Yapabiliriz" (*Wir schaffen das*) mottosuyla ifade edilen bu değişiklik (Der Bundesadler, 2015) neticesinde Almanya Dublin Anlaşması gereği giriş yapılan üye ülkede sığınma başvurusunun yapılması şartını gevşeterek bu gibi başvuruların önünü açmış, sınır kontrollerini azaltmış ve böylece daha fazla insanın ülkeye yönelmesine imkan tanımıştır⁷. Bu politika değişikliğini takiben yüz binlerce sığınmacı Almanya'ya akın etmiştir. Almanya hükümetinin yaptığı bu değişikliğin en açık şekilde görülebileceği alanlardan biri istatistiktir. Yukarıda verilen rakamlarda görüldüğü üzere, Almanya 2014'ten 2016'ya geçildiğinde dünyada en fazla mülteci barındıran ülke konumuna yükselmiştir.

Sığınmacı kabulüne ilişkin gerçekleşen bu politika değişikliği aynı zamanda bireylerin başvurularının kabul edilip, mülteci olarak tanınacağına dair güçlü bir kanaati de beslemiştir.

⁷ Sığınmacılara kapıları açan bu politika değişikliğinin baş mimarı olması sebebiyle Angela Merkel, Suriyeliler arasında "Mama Merkel" şeklinde anılmasını sağlamıştır. Ancak bu ifade tek başına eksiktir. Onu öncesinde açık kapı politikasını savunduğu için Recep Tayyip Erdoğan "Baba Erdoğan" denmektedir. Her iki niteleme Suriyeli mültecilerce peşisıra söylenir: "Baba Erdoğan, Mama Merkel".

Rakamlar da bu kanaatin gerçeğe tekabül ettiğini, -özellikle Suriyeliler açısından- göstermektedir. Almanya'ya sığınma başvurularında en avantajlı grup Suriyelilerden oluşmaktadır. Başvuru sayısı ile kabul oranı en yüksek grubu oluşturmaktadırlar. %90'ın üzerinde korunma sağlanan Suriyeliler açısından Almanya'ya iltica yüksek ihtimalle kabulle sonuçlanacak az riskli bir göç serüveni olmaktadır. Sığınmacı kabulü sürecinde gelen insanlar için hızlıca kurulan barınma merkezleri ve sonrasında sistematik şekilde ilerleyen işlemler diğer önemli bir etmeni oluşturmuştur. Düzen ve disipliniyle maruf Almanya da işte tam da bunu sağlamıştır.

İkinci olarak, gıda, barınma, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçları kapsayan sosyal politikaların mevcudiyetinin, Almanya'nın sığınma için başlıca hedef ülke haline gelmesinin en önemli etkeni oluşturduğu ileri sürülebilir. Uzun yolculuk, türlü cefalar ve yüklü miktarda harcamanın yapıldığı zorlu bir seyahatin ardından, sığınma başvuruları sonrasında kalacak yer ve beslenme gibi endişelerinin olmayacağını bilmeleri sığınmacıların ülke tercihini büyük ölçüde etkilediği ifade edilebilir.

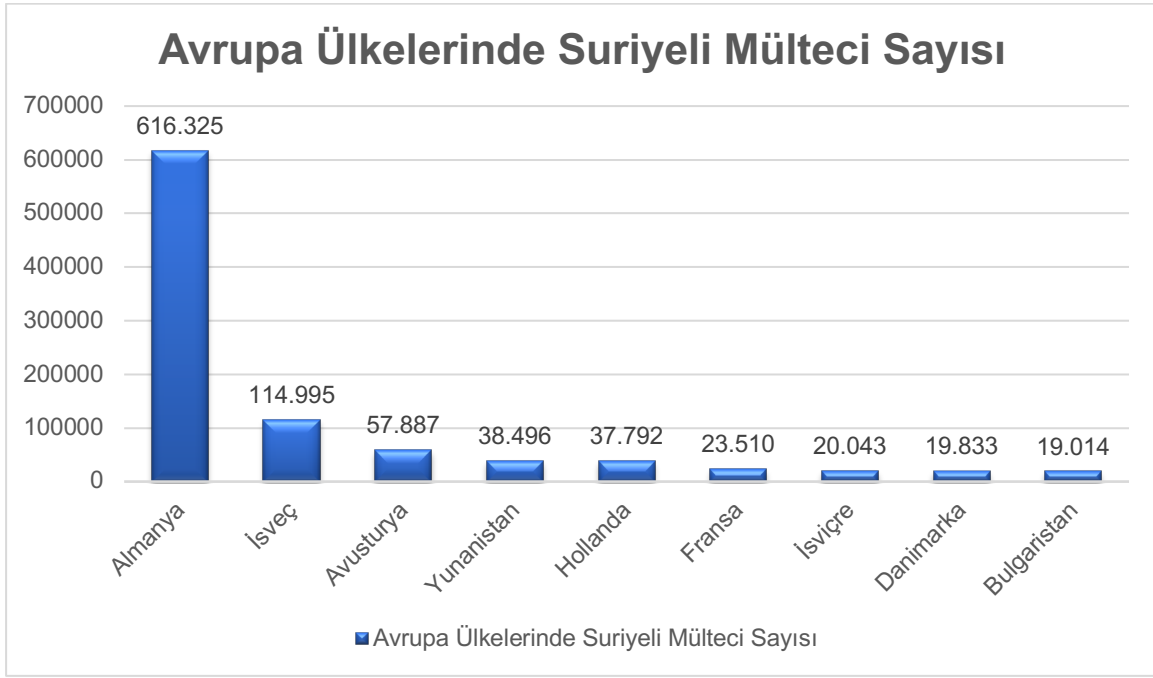
Sığınma başvurusu sonrası bir bireyin yaşadığı prosedür kısaca şu şekilde tarif edilebilir: İltica etmiş biri Almanya topraklarına varmasının ardından en yakın polis karakoluna giderek sığınma başvurusu talebini iletir. Yabancılar şubesindeki kaydının alınmasından sonra geçici barınma merkezine gönderilir. Ardından ülke içinde uygunluk durumlarına göre herhangi bir kentin barınma merkezine gönderilir. Bu süre zarfından aylık 135 Avro nakdi yardım alır. Kişi varmasının ilk haftasında ücretsiz dil kursuna kaydedilir. Dil kursuna devam etmemesi halinde nakdi yardım kesilir. Bu süre zarfında iltica değerlendirmesi federal mahkeme tarafından yapılır. Karara göre kişi ya mülteci olarak tanınır ve böylece 3 yıl ikamet hakkı kazanır, ya ikincil koruma statüsü elde eder ve 1 yıl ikamet izni alır veya başvurusu reddedilir. Mülteci statüsü elde eden birey isterse kampta yaşamaya devam eder, isterse de kiraladığı eve çıkar. Kişi ayrıca yaşı 18'den küçükse ebeveynlerini, evliyse de eşini ve çocuklarını aile birleşimi yoluyla Almanya'ya getirebilir. Mülteci olan şahıstan dil kursunu başarıyla tamamlayıp bir işe başlaması beklenir. Bu süre zarfında kendisi ve ailesi devlet yardımı almaya devam eder.

Üçüncü bir etmen olarak, Almanya'nın güçlü ekonomisi ve zengin çalışma imkanları sayılabilir. 2019 yılı itibariyle 3,8 trilyon dolara yakın gayrı-safi milli hasılasıyla (imf.org) AB'nin en büyük ve dünyanın dördüncü en büyük ekonomisine sahip Almanya'nın iş olanakları açısından oldukça zengin olduğu ifade edilebilir. Nitekim, Aralık 2019 yılı itibariyle ülkedeki işsizlik oranı %3,2 olarak ilan edilmiştir. Bu da 1 milyon 320 bin bireye denk düşmektedir

(destatis.de, 2019). Bu oran diğer ülkelerle kıyaslandığında oldukça düşük olarak değerlendirilebilir. Bu itibarla yeni bir gelecek kurma hayaliyle göç eden veya iltica eden bireyler için Almanya'nın tercih edilmesi rasyonel bir değerlendirmenin sonucu olarak yorumlanabilir.

Dördüncü olarak, sosyal sermaye, göçmen ağı ve bununla bağlantılı olarak zincirleme göç faktöründen bahsedilebilir. Bu faktör göç türleri arasında göçün yönünü etkileyen en başat olanlardan biri olarak sayılabilir. Zincirleme göç genelde ilk gidenlerin daha sonra geride kalan aile üyelerini, ardından akrabalarını getirmeleri şeklinde işlemektedir. Bunun dışında, yakın çevrelerinden insanlara da önyak olmaları üzerinden gerçekleşebilmektedir. Göç edilecek yere ilişkin bilgileri ilk elden, bunları tecrübe etmiş kişilerden edinmek, ayrıca varıldığında barınma, iş bulma gibi zaruri ihtiyaçların giderilmesinde yardımcı olacak birilerinin olması göçün nereye yapılacağını önemli oranda etkilediği ileri sürülebilir. İlk gidenler daha sonra kurulacak göç hattının öncüleri rolüyle patikayı oluştururlar. Zaman içinde belirli bir kent ve ülke ile belirli bir ülke ve kent arasında göç hattı kurulur. Gidilmek istenen yere dair kanaat ve eğilim elbette rasyonel bir temelden hareketle oluşmaktadır. Bir başka ifadeyle, Avrupa ülkeleri özelinde, bir ülkenin mülteci/göçmen yanlısı veya karşıtı politikaları, bir yönüyle, o ülkenin göç için hedef ülke olup olmaması üzerinde belirleyici bir rol oynar. Bu hususun diğer etmenlerden önce ve bunların üstünde yer aldığı iddia edilebilir. Sığınmacıların da çoğunlukla bu bilgi temelinde tercihlerini oluşturdukları iddia edilebilir. Suriyelilerin 2015 ve 2016 yılı patlama düzeyinde Almanya'ya ilticaları bu çerçevede yorumlanabilir. Suriyelilerin Avrupa'ya ilticalarında Almanya ve İsveç'i en fazla tercih etmiş olmaları yukarıdaki etmenler çerçevesinde daha çok bu ülkelerin mülteci politikaları ile güçlü sosyal devlet politikalarına bağlanabilir. Her iki ülke sığınmacı kabulü konusunda diğer Avrupa ülkelerinden daha esnek politikalar izlemişlerdir.

Şekil 3. 2020 yılı Avrupa ülkelerinde Suriyeli mültecilerin dağılımı. (Statista, 2020).

Her ne kadar Suriyeliler ağırlıklı olarak bu iki ülkede bulunuyor olsalar da, Avrupa'nın neredeyse tüm ülkelerine dağılmışlardır ve bu ülkelerin bazılarında en büyük mülteci grubunu oluşturmuşlardır. Bu verilerden hareketle Suriyeli mültecilerin iltica süreçlerinde belirli bir rotayı değil, fakat çoğunlukla koşulların dayatması, aynı zamanda rasyonel temelde tercihlerini yaptıkları ve kendileri için uygun koşulları bulacakları yerlere iltica ettikleri ifade edilebilir.

Sığınma Başvurusu Kabulü ve İkamet İzni Alma

İkamet alma süreci bireylerin Almanya'ya ulaşmalarından ve kampa yerleştirilmelerinden sonra sığınma başvurularıyla birlikte başlamaktadır. Bu süreç bazı eyaletlerde ve bazı bireyler için bir veya iki aylık bir sürede tamamlanırken, bazıları için sonu gelmeyen ve yıllar süren bir sürece dönüşebilmektedir. Bu süreç zarfında bireyler ilgili eyaletin federal bürosunca beyanları ve evrakları çerçevesinde incelenmektedirler. Bu incelemenin sonucunda başvuru sahiplerinin statülerine ilişkin kararlar verilmektedir. Bu kararlar bireylerin uyrukları başta olmak üzere, Avrupa'ya ilk ulaştıkları ülke, köken ülkelerindeki durum gibi genel ve özel koşullar bağlamında alınmaktadır. Almanya mevzuatı çerçevesinde başlıca şu kararlar verilmektedir.

- 1- Cenevre Sözleşmesi çerçevesince mültecilik statü (3. AsylG).
- 2- İltica hakkının kabulü (Madde 16a)
- 3- İkincil koruma statüsü (4. AsylG)
- 4- Sığınma başvurusunun reddi fakat sınırdışı edilme yasağı (60. AufenthG)

5- Sığınma başvurusunun reddi (bamf.de, 2019a).

Hem 1 hem 2. maddede kişilere mültecilik statüsü verilmektedir. Aralarındaki temel fark ilkinin bireyi Cenevre sözleşmesi kapsamında tanımlaması iken, ikincisi bireyin güvenli olarak tanımlanan bir ülke üzerinden Almanya'ya ulaşması üzerine uygulanan koruma statüdür.

Mültecilik statüsü elde eden bir birey 3 yıl ikamet izni almasının yanısıra, evli ise eşi ve çocuklarını, 18 yaş altında ise ebeveynlerini getirtme hakkına sahip olur. Bu kişinin ayrıca (dil kursunu başarıyla tamamlaması halinde) kısıtlamalar içeren çalışma izni vardır. İkincil koruma statüsündeki birinin ise 1 yıl ikamet izni ile çalışma hakkı bulunmaktadır. Aile birleşimi hakkı Mart 2016'da yapılan düzenlemeyle askıya alınmış, fakat bu kısıtlama Ağustos 2018'de kaldırılmıştır. Sınır dışı edilme yasağı sığınma başvurusu reddedilen fakat sınır dışı edilme hükmünün uygulanmadığı bir durumu ifade eder. Bu statüdeki biri ne ikamet ne de çalışma iznine sahiptir. Koşullar bu konumdaki bireylerin genelde gönüllü şekilde ülkelerine dönmelerine zorlar. Sığınma başvurusunun reddinde birey, sınır dışı edilir (bk. bamf.de).

Sığınma başvurusunda bulunan bireyler için mülteci statüsünde kabul edilip, ikamet sahibi olmak Alman toplumuyla uyumun önemli bir unsurunu oluşturur. Bu statüye kavuşan bireyler için şöyle varsayımlarda bulunulabilir: "3 yıl gibi uzun süre denebilecek ikamet izni olan biri geleceğine dair uzun vadeli planlar yapabilme imkanına sahip olur. Barınma meselesini buna göre ayarlar, çalışma yaşamını buna göre düzenler, tasarruflarını buna göre kullanır, özel yaşamını buna göre kurar vs. Ayrıca uzun süre kalacağını bildiği için dil öğrenimini daha büyük bir şevkle gerçekleştirir. Toplamda bunlar bireylerin yaşadıkları mekan ve toplumla daha kolay özdeşim kurabilmelerini, daha rahat aidiyet duygusunu geliştirmelerini, o şehir ve ülkede kök salabilmeleri için uygun imkanları sunar".

Mülteci olarak değil, ikincil koruma statüsündeki bireyler için arafta bulunma hali söz konusudur. Vatandaşı olduğu ülkeden uzaktır fakat geldiği ülkede ise varlığı henüz onaylanmamıştır. Bir yıllık ikamet kişiye ülkede bulunacağına ve oraya yerleşeceğine dair rahat bir duyguyu vermez. Bir sonraki yılda ikametinin uzatılıp uzatılmayacağına dair güçlü bir endişe Demokles kılıcı gibi tepesinde sallanır. Çalışma izni olmasına rağmen, uzun vadeli plan yapma imkanına sahip değildir. Aile birleşimi hakkı olmadığı için⁸ Almanya'da tek başınadır. Bu statüdeki bireyler parçalanmış aile olgusundan en mustarip grubu oluşturur. Çocuk ve eşleri ya Suriye'de ya da Türkiye veya komşu ülkelerde iltica hakkının kendilerine tanınacağı günü beklemektedirler.

---

⁸ Temmuz 2018'de aile birleşimi kanununda yapılan değişiklikle bu hak bu statüdeki bireylere tanınmıştır. <https://www.dw.com/en/germany-grants-9000-family-reunification-permits/a-49799918>.

Sığınma başvurusu reddedilen fakat sınır dışı edilmesine şerh düşülmüş bir bireyin Almanya'daki hayatı en iyi "koyu bir belirsizlik" sıfatıyla tarif edilebilir. Çünkü bu kişi tam manasıyla statüsüzdür. Geleceğini kurma gibi bir ihtimal yapısal olarak imkan dışı bırakılmıştır. Bu konumdaki bireyler vatandaşı oldukları ülkelere dönme ile statüsüz bir halde, genelde herhangi bir uğraş yapılmadan geçen sıkıcı bir hayatı sürdürme arasında kararsızlık yaşarlar. Aldıkları ücretler yetersiz kaldığı için, kayıt dışı halde işlerde çalışırlar. Bunların bir kısmı da gönüllü dönme programlarından faydalanır.

Bu verilerden hareketle, Mülteci statüsü alma konusunda diğer uyruktan sığınmacılara göre Suriyelilerin daha avantajlı oldukları iddia edilebilir ve bu durumun onların Almanya'da kalıcı olma eğilimleri ile toplumla aidiyet kurmaları açısından uygun bir yasal zemine sahip oldukları ifade edilebilir. Özellikle mülteci statüsünde yer alan gruptakiler için uzun vadeli gelecek planları yapma ve yeni bir kimlik inşa etme daha olanaklı gözükmektedir.

Suriyelilerin Almanya'daki Uyum ve Değişim Süreçleri

Mültecilerin Alman toplumuyla uyumları başlıca dil öğrenimleri ve ardından işgücüne katılımları üzerinden değerlendirilebilir. Bu iki alanda kaydedilen başarı, onların başka açılardan topluma uyum sağlamalarını olumlu yönde etkilediği ifade edilebilir.

Dil Öğrenimi

Dil meselesi, Suriyelilerin Almanya'da karşılaştıkları öncelikli engellerden birini oluşturmaktadır. Fakat aynı zamanda Alman toplumuyla uyumun sağlanmasında da en kritik unsur meydana getirmektedir. Almanca dilinin öğrenilmesi 2005 yılında yasada yapılan değişiklikler entegrasyonun birincil şartlarından biri olarak tanımlanmış ve oturum vizesinin verilmesi ile işgücüne katılımda öncelikli şartların başında sayılmıştır. Bu çerçevede, sığınmacılar vardıkları ilk haftadan itibaren masrafları devlet tarafından karşılanan dil kurslarına yazdırılırlar. Bu kurslar her biri 45 dakikadan oluşan 600 saatlik Almanca dili öğreniminden oluşmaktadır (bamf.de, 2019b).

Suriyeliler arasında Almanca dili öğrenme başarısının özellikle yaş ve eğitim seviyesine göre değişkenlik gösterdiği ifade edilebilir. Saha çalışması sırasında karşılaşılan örneklerden hareketle, dil öğreniminin okul çağındaki çocuklar arasında en başarılı şekilde gerçekleştiği ifade edilebilir. Cinsiyet fark etmeksizin çocuk ve genç yaşta bireylerde Almanca okuma, yazma ve konuşma kabiliyeti 6 ay gibi kısa bir sürede kazanılmaktadır. Buna karşın, dil öğrenimi konusunda en zayıf grupları 50 yaş üstü bireyler ve bunlar arasında eğitim düzeyi düşük olanlar oluşturmaktadır. Bu gibi bireyler özellikle çalışma gibi bir emeli veya ihtiyacı olmayan, yetişmiş ve çalışan çocukları olan, daha çok emekli hayatı sürdürmeyi

arzulayan kişilerden oluşmaktadır. Bunlar arasında özellikle okuma-yazması olmayanlar dil öğreniminde en çok zorlanan grubu oluşturmaktadır.

Yaş ve eğitim düzeyi değişkeninin yanı sıra, sığınma başvurusunun ne yönde kabul edilmesinin de Almanca dilinin öğrenilmesinde etkili bir faktör olduğu savunulabilir. Başvurusu neticesinde mülteci olarak kabul edilen biri ile ikincil koruma veya ret alan bireylerin Almanca dilini öğrenmeye dönük farklı motivasyonlara sahip oldukları ifade edilebilir.

İşgücüne Katılım

İşgücüne katılım göçmen ve mültecilerin Alman toplumuyla entegrasyonunun diğer önemli bir unsurunu oluşturur. Sığınmacılar başvurularından 3 ay sonra belirli sektörlerde çalışma hakkını elde ederler. Bunun devamında başvuruları sonucuna göre yasal statülerine ve dil kursundaki başarılarına göre çalışma yaşamları şekillenir. Mültecilerin bazıları ücretli çalışmak yerine kendi işlerini kurmayı tercih etmektedir.

Alman Federal Çalışma Ajansı verilerine göre 2015'ten sonra Almanya'ya gelen 1 milyona yakın mültecilerden 306 bini bir işte çalışır haldedir (Petzinger, 2018). Bu durum 2019 yılı içinde oran açısından değerlendirildiğinde ise mülteci nüfusun %35'ine denk gelmektedir (Groll ve Schuler, 2019). Bunlar arasında en yüksek oran %43,6'yla Pakistanlılara, en düşüğü ise %27,9'la Suriyelilere aittir. Oranlar büyük ölçüde bu grupların nüfusu sebebiyle değişkenlik göstermektedir. Pakistan uyruklular Almanya'da en küçük göçmen gruplardan birini oluştururken, Suriyeliler en büyüğünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla, sayıca değerlendirildiği vakit, bu sıralama değişkenlik gösterecektir.

Suriyeli mülteciler ve diğer göçmen ve yabancıların Almanya'da işgücüne dahil olabilmelerinin önündeki en büyük ve öncelikli engel Almanca dili olmaktadır. Bireylerin, özellikle orta yaş ve üstündekilerin- dil öğrenme konusundaki başarısızlığına ek olarak, bürokratik işlemler ekonomik entegrasyonu zorlu bir süreçle dönüştüren etkenler olmaktadır. Bu sebeple, mülteci ve göçmenlerin bir kısmı kayıt dışı halde çalışmaya yönelmektedir.

Fakat bunun yanında sağlık sektöründe çalışan Suriyeli mültecilerin Almanya'da yabancı tıp doktorları arasındaki payı oldukça yüksektir. Alman Çalışma Enstitüsü (IW) 2016 verilerine göre Almanya'da çalışan başlıca yabancı uyruklu doktorlar Romanya (4312), Suriye (3907), Yunanistan (2776) ve Avusturya (2309) şeklinde sıralanmaktadır. İkinci en büyük grubu oluşturan Suriyeli doktorlar Almanya'daki mülteci profiline ilişkin önemli bir gösterge oluşturmaktadırlar (bundesarztekammer.de, 2018).

İşgücü piyasasına dahil olabilmek için gerekli donanımı kazanmış bireyler çoğunlukla kendileri veya çevrelerinden yardım olarak buldukları işlerde veya “job center” olarak isimlendirilen yerel büro tarafından ayarlanan işlerde çalışmaktadırlar. Bunların bir kısmı kendi meslekleri olan işlerde istihdam edilirken, bazıları şoförlük, mağaza-market elemanı, inşaat işçiliği gibi daha az uzmanlık gerektiren, geçici işlere yönelmektedir.

Yine Suriyelilerin önemli bir kısmı Almanya'da kendi işini kurmuştur. Bunlar Almanya'da bir Suriyeli pazarı oluşturmuşlardır. Çoğunlukla Suriye'ye ait mamullerinin satıldığı bakkallar bu sektörde ilk sırada yer almaktadır. Neredeyse her şehirde bir Suriyeli tarafından işletilen bu gibi bir bakkal bulunmaktadır. Mamuller çoğunlukla Suriye, Lübnan ve Türkiye menşelidir. Yine bu mamuller arasında ilk sırada yufka ekmeği gelmektedir. Suriyelilerin bu bakkallara gelmelerinin öncelikli sebebinin oluşturduğu Suriye'ye özgü yufka ekmeği üreten fırınlar yine Suriyeliler tarafından açılmıştır. Bu fırınlar geniş bir bölgede ekmek dağıtımını yapmaktadır. Suriyeliler için diğer yaygın bir sektör ise Ortadoğu'ya ait yemek ve tatlıların sunulduğu kafe ve restoran işletmeciliğidir. Bunun dışında erkek berberliği diğer bir yaygın uğraş alanı olarak öne çıkmaktadır.

İşgücüne dahil olmayan kesim ise çeşitlilik arz etmektedir. Bunlar arasında kadınlar önemli bir yer tutar. Almanya'da Suriyeli mülteciler arasında kadın nüfusu oranı %35 civarındadır. Entegrasyon verilerine göre kadınlar hem Almanca dil öğreniminde hem de işgücüne katılımda düşük oranlara sahiptir. Bu da onların yerel halkla daha az iletişim kurmalarına neden olmaktadır (Liebig, 2018).

Bu durum daha çok Suriyelilerin geleneksel ataerkil sosyal yapısı ile kadının bu yapı içindeki statüsüyle ilişkilidir. Muhafazakar aile yapısının yaygın görüldüğü Almanya'daki Suriyeli aileler arasında evli kadınlar ağırlıklı olarak ev kadını rolünü yerine getirmektedirler. Fakat bunun dışında kalan ve entegrasyon politikası çerçevesinde iş bulma kurumu (*job center*) tarafından kendilerine ayarlanan işlerde çalışmayı tercih eden önemli bir grup da bulunmaktadır. Almanya entegrasyon politikası gereği cinsiyet fark etmeksizin dil kursunu tamamlamış tüm mültecilerin işgücüne dahil olmalarını şart koşmaktadır. Çalışmak istemeyen bireyler ise bu mesuliyeti eğitim süresini uzatma veya başka taktiklerle bertaraf etmeye çalışmaktadırlar.

Ataerkil sosyal yapı ve geleneksel kültürel değerler sebebiyle kadınların evle sınırlanan yaşamlarında annelik rolünün de önemli bir payı bulunmaktadır. İltica etmeden önce yaşadıkları belirsizlik ve güvencesizlik sebebiyle çocuk sahibi olmayı erteleyen veya aile birleşimi prosedürleri sebebiyle uzun yıllar bekleyen kadınlar, Almanya'ya varmalarının ilk bir

iki yılında çoğunlukla hamile kalıp, sonraki yıllarda çocuklarını büyütmeyle ilgilenmektedirler. Bu da onların işgücüne daha az oranda dahil olmalarında önemli bir etken olmaktadır (Liebig, 2018)

İşgücüne dahil olmak istemeyen ikinci büyük grubu 60 yaş üstü erkekler oluşturmaktadır. Yaşa bağlı olarak Almanya'da çalışma disiplinine uyum sağlayamayacağını düşünen bireyler entegrasyon kursunda kendilerinden beklenen çabayı göstermemektedirler. Çalışmayı kabul edenlerin ise çalışacakları işi seçerken koşullar konusunda seçici davrandıkları ifade edilebilir.

Bireylerin özellikle erkeklerin işgücüne dahil olma konusunda sahip oldukları bu rahatlığın başlıca sebebin, birey başına ödenen sosyal yardımlar olduğu ileri sürülebilir. 2019 yılı istatistiklere göre Almanya'da çalışır durumda olan 603 bin mülteci sosyal yardımlardan faydalanmaktadır. Bu da her üç mülteci den ikisinin bu statüde olduğu manasına gelmektedir. Birey başına yapılan yardımlar medeni durum, yaş ve kalınan yere göre değişkenlik göstermektedir. Bu oranlar özetle şu şekildedir: Kişi bekar ve barınma merkezinde kalıyorsa aylık 135€, kamp dışında ise 354€ yardım alırken, ailelerde ise eş kamp içindeyse 122€, kamp dışındaysa 318€, çocuklar da yaşlarına göre kampta iseler kişi başı 108€ ile 79€ arası, kamp dışında iseler 284€ ile 214€ arasında nakdi yardım almaktadırlar (MacGregor, 2018). Bazı kaynaklara göre Almanya devleti mülteciler için 2018 yılı içinde 23 milyar avro tutarında bir harcama yapmıştır (de.statista, 2018). Bu harcamalar ve diğerleri 2018 yılı bütçesinin %4,4'üne denk düşmüştür (Groll & Schuler, 2019).

Parçalanmış Aileler

Suriyeliler açısından sığınma başvurularının yarısından fazlası mültecilik statüsünün tanınmasıyla sonuçlanırken, geri kalan kısma ağırlıklı olarak ikincil koruma statüsü verilmektedir. Örneğin, sığınma başvurularının en yüksek olduğu 2016 yılında 268 bin başvurunun 166 binine mültecilik, 121 binine ise ikincil koruma statüsü verilmesi kararı verilmiştir. İkincil koruma statüsünde altındaki bireylere bir yıl ikamet izni verilmektedir. Alman hükümetinin Mart 2016'da yaptığı düzenlemeyle bu statüdeki bireylerin aile birleşim haklarını 2 yıllığına askıya alınmış ve toplam aile birleşim sayısı aylık en fazla 1000 şahısla sınırlandırılmıştır (Dw, 2018). Göç örüntüsü göz önünde bulundurulduğunda bu bireylerin ağırlıklı olarak evli erkeklerden oluştuğu ifade edilebilir. Bunların eş ve çocukları çoğunlukla Suriye'de, bazıları da Türkiye gibi komşu ülkelerde kendilerine vize başvurularını yapabileceklerine dair tebligatın gelmesini beklemektedirler. Bu durumdaki bireyler

çoğunlukla bu süre zarfında ailelerinin geçimi için para gönderebilmek amacıyla sıkı bir tasarruf ile sıkı çalışma şartlarına tabi olurlar.

Bu bireylerin yaşadıkları durum tam manasıyla “iki arada bir derede kalma” halidir. Yıllardır göremedikleri aile fertlerini yasal durumları müsaade etmediği için yasal yoldan getirememekteler. Dönmeleri halinde ise Almanya'ya ulaşmak için harcanmış onca çaba ve masraf heba olacaktır. Dahası bu bireylerin önemli bir kısmı Suriye'de askerlik çağına gelmiş, fakat bu zorunlu hizmetlerini yerine getirmemek için ülkelerinden ayrılmış genç yaştaki bireylerden oluşmaktadır. Bu halde bu şahıslar için Suriye'ye dönmek ihtimal dışıdır.

Temmuz 2018'de varılan anlaşma sonucunda Almanya hükümeti ikincil koruma statüsündeki bireylerin aile birleşimi hakları üzerindeki kısıtlamayı kaldırmayı kabul etmiştir. Bu karar sonrasında bir yıl içinde 9.000'e yakın birey aile birleşimi yoluyla Almanya'ya iltica etmiştir (Dw, 2018).

Kadının Değişen Statüsü

Almanya'ya iltica eden Suriyelilerde sosyal değişimin en açık şekilde gözlemlenebileceği sahalardan biri kadının statüsüne ilişkindir. Kendi ülkelerinde ataerkil sosyal yapıda geleneksel kültürel kodlarla rolü tanımlanmış ve çoğu açıdan erkeğe bağımlı halde bulunan kadınlar, devletin sağladığı güvence ve imkanlar dolayısıyla bağımsızlaşma yönünde bir bilinç kazanmışlardır. Bir başka ifadeyle, Suriyeli kadın eğitim hayatına devam edebileceğinin, Almanya'da çalışıp para kazanabileceğinin, bu değilse de sosyal yardımlarla hayatını sürdürebileceğinin, devletin barınma, geçim gibi birtakım güvenceler sunduğunun, en önemlisi hukuki bir güvencesinin bulunduğu farkındadır. Bu ve bunun gibi etkenler Suriyeli kadını erkeğin karşısında daha güçlü kılan, onu kendi hayatına dair kararlar vermede daha cesur kılan unsurlar olmaktadır. Bu sosyal değişim aynı zamanda kadını başlıca mekanı olan evin yan ısıra kamusal alana dahil olma alışkanlığını da beraberinde getirmektedir. Tüm Suriyeli kadınları kapsamamakla birlikte, bunların bir kısmı erkekten bağımsızlaşma yolunda çaba içine girmişlerdir. Bu da en başta kendisine biçilmiş geleneksel rollerin bazılarını itiraz etme eylemiyle başlamaktadır.

Görüşmeler sırasında evli çiftlerin bu konuda sorunlar yaşadıkları kaydedilmiştir. Sorunlar daha çok kadının eğitim hayatına devam etmesi veya çalışmak istemesine karşın, erkeğin çocukların bakımı veya kültürel değerler sebebiyle itiraz etmesi neticesinde yaşanmaktadır. Çiftler arasında yaşanan bu gibi sorunlar sebebiyle Almanya'ya ulaşmaları sonrasında birçok Suriyeli çiftin boşandığı veya ayrı yaşamaya başladıkları kaydedilmiştir.

Görüşmelerde erkeklerin başlıca şikayetlerinden bir tanesinin memleketlerinde olduğu gibi eş ve çocuklarına söz geçiremedikleri yönünde olduğu kaydedilmiştir. Suriyeli erkekler, özellikle evli olanlar, aile reisi olma statülerine dair yapının burada sarsılmaya başladığını duyumsamaktalar. Çocukların velayetini alma konusundaki avantajı ile onlar üzerinden aldığı yardımlar kadını ekonomik açıdan kendini güçlü addetmesine imkan vermektedir. Görüşülen Suriyeli erkeklerin çoğunluğu kadının değişen tutum ve davranışlarını birer sorun olarak ifade etmiştir. Dile getirdikleri diğer bir sorun da, yine bununla bağlantılı olarak, çocuklarının kontrollerinin dışına çıkması, kendi ifadeleriyle “bozulmaları” olmuştur. Çocuklarına disiplin kazandırmak için başvurdukları başlıca yöntemlerden biri olan şiddetin Alman yasalarınca kati şekilde yasaklanmış olması ve bunun bir yaptırımın olduğunun bilinmesi, babaların bu gibi davranışlarını kısıtlarken, çocuklarına karşı daha dikkatli davranmaları sonucunu yaratmaktadır. Babaların “bozulma riski” olarak gördükleri diğer bir sorun, çocukların okulda ve sosyal çevrelerinde karşılaştıkları modern yaşam örüntülerinin çocuklarınca benimsenme ihtimalidir. Bir başka ifadeyle, Suriyeli babalar çocuklarının dinsel ve kültürel kimliklerinden uzaklaşıp, Alman yaşam tarzı ve eğlence anlayışını kazanmalarından endişe etmektedirler. Hem kadının yaşadığı sosyal ve kültürel değişim, hem de çocukların yeni yaşam tarzına ilişkin duyumsadıkları heves, Almanya'daki Suriyeli erkeklerin geleneksel erkeklik ve aile reisliği statülerine karşı bir meydan okuma olarak tarif edilebilir.

Kalıcılılaşma İhtimalleri ve İmkanları

Almanya'daki göçmen ve mülteci grupların kalıcı mı yoksa geçici mi oldukları sorusu, bu kapsamda yapılan çalışmaların kritik konularından birini oluşturmaktadır. Suriyeli mülteciler bağlamında bu soru irdelendiğinde eğilimin ağırlıklı olarak kalıcı olma yönünde olduğundan söz edilebilir. Görüşmeler sırasında Suriyelilerin bazıları kimi Alman yurttaşlarının kendilerine Suriye'ye dönüp dönmeyecekleri yönünde sorular sorduklarını ifade etmişlerdir. Aynı soru için görüşmecilerin araştırma sırasında verdikleri yanıtların neredeyse tümü dönmeme yönünde olduğu görülmüştür. Bunun için öne sürdükleri başlıca sebepler; Suriye'de durumun halen kaotik olduğu, güvenliğin henüz bulunmayışı, çatışmaların devam etmesi, kaçırılma ve fidye olaylarının halen yaygın olduğu, zaten gitseler dahi kalacak yerlerinin bulunmadığı, çünkü evlerinin bombardıman sırasında yıkıldığı, yeni bir hayatı kurmanın çok zor olacağı, dahası dönmeleri halinde baskısından kaçtıkları rejimin kendilerine neler yapabileceğini bilmedikleri şeklindeki gerekçeleri sıralamışlardır. Komşuları Irak'ın başına gelenleri örnek göstererek, ülkelerinin düzelmesinin en az 10 yıl alacağını belirtmişlerdir. Bu

koşullar altında büyük zahmetler sonucunda gelmeyi başardıkları Avrupa'dan dönmek yerine, burada yeni bir yaşam kurmayı daha makul görmektedirler.

Suriyelilerin Almanya'da kalıcı olacakları iddiasını destekleyen diğer bir etken olarak sahip oldukları yasal statü gösterilebilir. Diğer sığınmacı gruplara göre Suriyeliler daha kolay mültecilik statüsü alabilmektedir. Bu durum onlara bir ile üç yıl arasında değişen oturma izni sağlamaktadır. Entegrasyonda sağladıkları başarıya bağlı olarak bu izin üçer yıllar şeklinde uzatılabilmekte ve süreç sonunda yine entegrasyonda kaydedilen ilerlemeye göre vatandaşlık alabilme hakkı tanıyabilmektedir. Ayrıca işgücüne katılım, eğitim alma, sağlık hizmetlerinden faydalanma, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilme imkanına kavuşabilmektedirler. Böylece Suriyeli mülteciler Almanya'da kurdukları yaşamlarında daha uzun vadeli planlar yapabilmeyi imkanı sahip olabilmektedirler. Bu aynı zamanda yaşadıkları mekanda kök salabilmeleri ve kalıcılışmayı gerçekleştirebilmelerinin kapısını aralamaktadır.

Buna karşın, Alman hükümeti ve toplumunun Suriyeliler başta olmak üzere, diğer sığınmacı ve mülteci grupları geçici olarak konumlandırma eğilimi taşıdığından söz edilebilir. Bu iddiayı destekleyen etkenlerden biri olarak, Alman hükümetinin Uluslararası Göç Merkezi'nin (IOM) desteğiyle sığınmacı ve mülteci gruplara dönük uyguladığı Gönüllü Dönüş Programı gösterilebilir. Her ne kadar programdan faydalanan Suriyeli sayısı nispi düzeyde kalmış olsa da, programın federal hükümetler tarafından desteleniyor olması, bu iddiayı destekleyen bir nitelik taşıdığı ifade edilebilir. Ayrıca Alman basınında Suriye'de sükûnetin sağlanması halinde federal hükümetlerin Suriyeli mültecileri ülkelerine gönderme yönünde politikaları uygulayacakları yönünde bazı haberlerin yayınlanmış olması diğer bir etmen olarak sayılabilir.

Suriyelilerin geçici olarak görülmelelerinin toplumsal düzeyde de karşılık bulduğu iddia edilebilir. Buna en büyük kanıt olarak, söylemlerini yabancı karşıtlığı üzerine inşa etmiş ve radikal sağ olarak tanımlanan Alman Alternatif Partisi'nin (AfD) seçimlerde gösterdiği başarı gösterilebilir. Parti 2017 genel seçimlerde oyların %11,5'ni alarak parlamentoda 94 sandalye kazanmış ve bu sayıyla meclisteki en büyük üçüncü parti konumuna yükselmiştir (Der Bundeswahlleiter, 2017). AfD'nin bu başarısı 2021 genel seçimlerinde de devam etmiştir. 2021 Almanya Genel Seçimlerinde Alman Alternatif Partisi oyların %10,3'ünü alarak mecliste 83 sandalye kazanmıştır (DW, 2021). Mültecilere dönük karşıtlık toplum düzeyinde daha çok ekonomik etmenlere bağlı olarak şekillenmektedir. Bu gruplara dönük yapılan harcamalar, bütçe üzerinde yarattıkları yük halk arasında hoşnutsuzluk yaratabilmektedir. Diğer sebepler olarak, işsizliğe sebep olmaları, konut sıkıntısı ve kira artışlarına neden oldukları etrafında

şekillenmektedir. Buna ayrıca, mülteci grupların kamusal alanda görünürlüklerinin artması, yaşanan bazı infialler neticesinde suçla ilişkilendirilmeleri, kültürel olarak uyumsuz görülmeleri gibi diğer gerekçeler eklenebilir.

Öte yandan Suriyeli mülteciler, Alman toplumunun nazarında kendilerinin istenmedikleri yönünde bir algıya sahip olduklarından söz edilebilir. Bunun bilinmesinin verdiği tutumla, Almanya'da tutunmak için daha özverili olduklarından, dil öğrenme, işgücüne katılım, eğitim gibi konularda başarı sağlamak için çaba gösterdikleri pekala ifade edilebilir. Süreç sonunda iltica ettikleri Avrupa'da kalıcı mı yoksa geçici mi oldukları daha çok onların entegrasyon yönünde kaydedecekleri başarıya bağlı olacağı söylenebilir.

Sonuç

Göç, tarih boyunca toplumsal tarafından başvuru alan temel sosyal eylemlerden biri olmuştur. Bu eylem kimi zaman bireysel veya küçük gruplar, kimi zaman ise büyük kitleleri içine alacak şekilde gerçekleşmiştir. Göç öte yandan, tarih boyunca kapsadığı coğrafya ve nüfus açısından genelde artış yönünde bir seyir izlemiştir. Coğrafi keşifler, sömürgecilik ve sanayi devrimi gibi 15-19 yüzyıl arası Avrupa merkezli yaşanan gelişmeler göçte yaşanan artışın mihenk taşlarını oluşturur. 1980'ler sonrası hızlanan küreselleşme süreci ise göç eylemini zirve noktasına taşımıştır. Göç sebeplerine ilişkin genel olarak ekonomik etmenler ilk sırada yer alırken, ikinci sırada ise siyasi istikrarsızlık ve çatışmalar gelmiştir. Bugün dünyada yaşanan uluslararası göçlerin büyük çoğunluğu bu iki faktör altında incelenebilir.

BM verilerine göre dünya çapında zorla yerinden edilmiş insan sayısı günümüzde 80 milyonu bulmuştur ve bu sayı istikrarsızlığın yaşandığı bölgelerin yayılmasına bağlı olarak artmaya devam etmektedir. Bu artışta son on yılda en büyük katkı Ortadoğu coğrafyasında yaşayan uluslar -özellikle Suriyeliler- tarafından gerçekleştirilmiştir. Yerinden edilmiş nüfusun çoğunluğu komşu ülkelere sığınmıştır. Bazıları ise Avrupa ülkelerine yönelmiştir. Kitleli göçleri 2015 yılında zirve noktasına ulaşmış ve böylece bu ülkelerdeki sığınmacı nüfusu hızla artmıştır. Bu artış en yüksek Almanya'da gerçekleşmiştir, öyle ki 2014 yılında barındırdığı mülteci sayısı açısından on sekizinci sırada iken, iki yıl içinde beşinci sıraya yükselmiştir. Ülke bugün yaklaşık 1,2 milyon mülteciye ev sahipliği yapmaktadır ve bunlar arasında Suriye Arap Cumhuriyeti'nden gelmiş olanlar en büyük grubu oluşturmaktadır.

Ülkelerindeki somut iç savaş şartları sebebiyle Avrupa ülkelerinde iltica başvurularının kabul edilme oranı en yüksek grubu oluşturan Suriyeliler her ne kadar tüm Avrupa ülkelerine dağılmış olsalar da, en fazla Almanya ve İsveç'i tercih etmişlerdir. Almanya'ya sığınma başvurusunda bulunmuş Suriyelilerin neredeyse tümüne yakını koruma

statüsü kazanmıştır. Ülkede tutunma ve kalıcı olma eğilimlerinin güçlü olduğundan bahsedilebilecek bu grupta Almanca dil öğrenim eğilimi ve işgücüne katılım çabasının da güçlü olduğundan söz edilebilir. Yeni bir yaşam kurma çabası içerisinde olan Suriyeli mülteciler bunu kendilerine yabancı sosyo-ekonomik ve kültürel koşullar içerisinde gerçekleştirmeye çalışırken, öte yandan sahip oldukları kültürlerini muhafaza etme ve çocuklarına aktarma kaygısı yaşamaktadırlar. Buna rağmen sosyal değişim Suriyeli bireyler arasında kaçınılmaz bir şekilde yaşanmaktadır. Bu durum en açık şekilde Suriyeli kadınlar da gözlemlenmektedir. Yaşadıkları ülkede hukukun gündelik ve sosyal yaşamda pratik bir karşılığı olduğuna dair duydukları kanaat, Suriyeli kadınların daha serbest davranmasına imkan tanımıştır. Hukuk devletine duyulan güven kadınların evin dışına çıkması, kamusal yaşama dahil olması, işgücüne katılım veya eğitim görme gibi gayeler geliştirmelerine imkan tanımıştır. Suriyeli kadınlar ve aileler için yeni sayılabilecek bu davranışlar, özellikle geleneksel kodlar içinde hareket eden erkek koca veya babalar açısından çatışma yaratan durumlar olarak tanımlanmaktadır.

Almanya'da Suriyeli nüfusun artması kuşkusuz hem mülteciler, hem de Alman toplumunda birtakım sosyal değişimler yaratacaktır. Bu değişimi şimdiden dahi özellikle kamusal alanda gözlemlenmek mümkün. Sosyo-kültürel anlamda gerçekleşecek değişimin ne yönde ilerleyeceği, bir açıdan, mültecilerin entegrasyon başarıları ve kalıcılığa eğilimleri tarafından şekillenecektir. Bu durum ayrıca Alman toplumun mültecilere dönük takınacağı tutuma göre şekillenecektir. Bu sosyal değişmeye bağlı olarak, geçen süreyle birlikte aynı zamanda Almanya'da farklı bir kültürel kimlik edinmiş yeni bir Suriyeli kuşağının varlığından söz etmeye başlayacağız.

Kaynakça

- Avrupa'da en çok sığınmacı kabul eden ülkeler hangileri? (2018). *Euronews*.
<https://tr.euronews.com/2018/06/29/avrupa-da-en-cok-siginmaci-kabul-eden-ulkeler-hangileri->
- Bamf. (2018). *2009-2018 arası Almanya'ya iltica eden Suriyeli sayısı*. <http://www.bamf.de>
- Bamf.de. (2019a). *Forms of protection. federal office for migration and refugees*.
<https://www.bamf.de/EN/Themen/AsylFluechtlingsschutz/AblaufAsylverfahrens/Schutzformen/schutzformen-node.html>
- Bamf.de. (2019b). *The content and stages of the procedure. federal office for migration and refugees*.
<https://www.bamf.de/EN/Themen/Integration/ZugewanderteTeilnehmende/IntegrationSkurse/InhaltAblauf/inhaltablauf-node.html>.
- Bartram, D., Poros, M.V., Monforte, P. (2017). Göç meselesinde temel kavramlar. İstanbul: Hece yayınları.
- Bundesarztekkammer.de. (2018). *Ausländische arztinnen und arzte. bundesarztekkammer*.
<https://www.bundesarztekkammer.de/ueber-uns/aerzttestatistik/aerzttestatistik-2018/auslaendische-aerztinnen-und-aerzte/>
- Der bundesadler. (2015). *Sommerpresskonferenz von bundeskanzlerin merkel. 31. Aug. 2015*.
<https://www.bundesregierung.de/bregde/aktuelles/pressekonferenzen/sommerpressekonferenz-von-bundeskanzlerin-merkel-848300>.
- Der bundeswahlleiter. (2017). *2017 Bundeswahlleiter*.
<https://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/2017/ergebnisse/bund-99.html>.
- Destatis.de. (2019). *Germany with second lowest unemployment rate in the eu*.
<https://www.destatis.de/Europa/EN/Topic/Population-Labour-Social-Issues/Labour-market/EULabourMarketCrisis.html>
- Destatista.de. (2018). *Anzahl der ausländischer aus syrien in Deutschland von 2010 bis 2020*.
- Destatista.de. (2018). *Federal costs in Germany for refugees and asylum from 2018-2023*.
<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/665598/umfrage/kosten-des-bundes-in-deutschland-durch-die-fluechtlingskrise/>
- DW (2018). Family reunification for refugees resumes in Germany. *Dw*.
<https://www.dw.com/en/family-reunification-for-refugees-resumes-in-germany/a-44903743>

- DW (2021). Almanya Seçimlerinde Geçici Resmi Sonuçlar Açıklandı. <https://www.dw.com/tr/almanya-se%C3%A7imlerinde-ge%C3%A7ici-resmi-sonu%C3%A7lar-a%C3%A7%C4%B1kland%C4%B1/a-59321747>
- Ec.europa.eu. (2019). *Asylum applications (non-eu) in the eu-28 member states, 2008-2018*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics.
- Groll, T. & Schuler, A. (2018). Was schon geschafft ist –und was nicht- zeit online. <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2019-06/fluechtlinge-integration-arbeitsmarkt-sprachkurse-wohnungen-daten#wie-viele-gefluechtete-haben-einen-job>
- Hayden, S. (2019). Syrian refugees unwanted in Germany, afraid to go home. *Irish times*. 07.08.2019. <https://www.irishtimes.com/news/world/middle-east/syrian-refugees-unwanted-in-germany-afraid-to-go-home-1.3978624>
- <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/463384/umfrage/auslaender-aus-syrien-in-deutschland/>
- Liebig, T. (2018). *Dreifach benachteiligt? ein erster überblick über die integration weiblicher flüchtlinge*. Paris: OECD publishing.
- Macgregor, M. (2018). The asylum seekers' benefits act. infomigrants. 30.05.2018. <https://www.infomigrants.net/en/post/9560/the-asylum-seekers-benefits-act>
- Macgregor, M. (2019). Germany: refugee number in context. infomigrants. 20.06.2019. <https://www.infomigrants.net/en/post/17641/germany-refugee-numbers-in-context>
- Petzinger, J. (2018). More than 300,000 refugees have now found jobs in germany. *quartz*. <https://qz.com/1364947/more-than-300000-refugees-have-now-found-jobs-in-germany/>
- Statista. (2020). *Avrupa ülkelerinde Suriyeli mültecilerin dağılımı*. <https://www.statista.com/statistics/740233/major-syrian-refugee-hosting-countriesworldwide/>
- Statista. (2021). *2006-2021 yılları arası Almanya'ya sığınma başvuruları*. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/76095/umfrage/asylantraege-insgesamt-indeutschland-seit-1995/>
- Unhcr. (2015). *A million refugees and migrants flee to europe in 2015*. <https://www.unhcr.org>
- Unhcr. (2016). *Global trends forced displacement in 2016. The UN refugee Agency*. <https://www.unhcr.org>

Unhcr. (2017). *Global trends forced displacement in 2017. The UN refugee Agency.*
<https://www.unhcr.org>

Unhcr. (2018a). *Mid-year trends 2018. The UN refugee Agency.* <https://www.unhcr.org>

Unhcr. (2018b). *Global trends force displacement in 2018. The UN refugee Agency.*
<https://www.unhcr.org>

Unhcr. (2020). *Global trends force displacement in 2020. The UN refugee Agency.*
<https://www.unhcr.org>

Worbs, S., Rother, N. & Kreienbrink, A. (2019). Syrische migranten in Deutschland als bedeutsame neue bevölkerungsgruppe. *informationsdienst soziale indikatoren*, 61, 2-6.

Worldbank (2020). Refugee population by country or territory of asylum- European Union.
<https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.REFG?locations=EU>